

ГОДИНА VI.

ПОЗОРИШТЕ.

БРОЈ 26.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Изази свагда о дану сваке представе на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 н. месечно. — Претплата се шаље Корнелу Јовановићу, који се из љубави према позоришту примио да разшиље овај лист.

ПИСМА О ГЛУМАЧКОЈ УМЕТНОСТИ.

III.

Имаш потпуно право, што мислиш, да је главно схватити добро своју улогу, али то мора бити — самостално. Слажем се исто тако и с оним што велиш „да ће онда већ само по себи доћи, како ћеш да прикажеш улогу“, али се слажем само под тим условом, ако се приказивач, поред потпуног познавања и употребе својих средстава, стара, да та средства вежбањем што више дотерује и усавршује. По мом мишљењу то је једини прави пут, који води цели. Тим путем можемо добити марљивих глумаца, који размишљају, и уметничких представа. Наравно, да за то треба имати и дара и љубави, ако хоћемо потпуно да разумемо целу слику песникову у свима њеним деловима, па да је тако пренесемо у себе, да је гледаоци нашим стварањем виде у пуној свежини и животној обилности.

Малене карактерне улоге у шаљивим играма често усхићују публику као нешто виртуозно. Таке карактерне улоге кадри су и глумци од обичва дара да прикажу лепо; али веће трагичне улоге допадају се ређе, једно, што им слушаоци не могу да прегледају обим, а друго, што приказивач нема толико снаге, да сједини расуте делове, те слика не може да утиче на нас својом укуцношћу. Јер на ту укуцност, ту заокружену јединицу, и гледи се пре свега код сваког уметничког дела. Глумац има само једно главно средство, да ту основну особину лепога постигне: он мора улогу самостално схватити и репродуковати је слободно својим средствима. Разуме се, да треба дубоко проникнути целу материју и све њене делове: али киселине, што растварају, морају бити доста јаке, да разлуче стихије, а хичар мора имати толико продуктивне снаге, да оно, што је разорио, опет оправи и по ново ство-

ри. За то и није никако задаћа глумчева, да буде само орган песников, да просто живим речима изрази оно, што је песник рекао, него је глумац другар песников, који је с њиме равноправац, и може слободно стварати као и онај, али у својој сфери и у свом делокругу; њега само руководи појетичво дело, као што песника идеја, која у њему борави.

Уметничка средства, што их глумац треба да има, и што захтева жива реч и видљив чин, ово су: тон гласа, изговор, израз лица, маска, држање и кретање — све то треба глумац да употреби, па да из тога сагради, створи нову, целу слику; ако то не учини, онда више вреди читана него приказана реч. За то те упућујем на чувене глумце из нашега доба. Ми смо тим уметницима захвални на њиховим оригиналним створовима, који нас за то заносе и усхићују, што су то живе, слободно створене слике, а не копије.

Међу стотинама људи, којима се једно и исто догоди, једва ће их се наћи двојица, који ће кадри бити, да тај догађај приповеде истинито, али и занимљивим начином. Остали ће тај догађај, па ма био како занимљив, изврнути, или неистинито и досадно представити, тако, да га не ћеш моћи више ни познати, нити ћеш му и даље поклањати пажње. На против она двојица моћи ће својим начином приповедања дати и незнатном догађају неки особити чар, јер ће и нехотице уцлести своје назоре, разлоге, модалитете, и т. д., а то све не ће пасти на ум сухопарном приповедачу; али тиме добија ствар свежине и живота, те се делови лакше спајају у органичну целицу и образују живу слику. Она двојица су догађај само за то добро приповели, што су више

видели и чули, него други. Они су имали осећања за спољни свет.

Да се нешто у неком извесном времену брже и лакше од других опази и примети на неком предмету, то је дар, што га нико не може прибавити, ако га већ нема, али се тај дар, ако је у човеку ма само у заметку, може дотерати трудом и вежбањем. Ко је само један пут прошао кроз какву собу, тај је у њој сарамерно више опазео, него други ко, који је у намери био да све посмотри, па се у њој задржавао читав сахат. Овај не би далеко дотерао, па да се ма колико труди, а онај би можда могао свој дар развити до највећег савршенства у том погледу. С даром финог и брзог примећавања иде увек уно-

редо и вештина представити оно, што се збило. Кад човек прими у себе многе утиске, постаје му тиме живљи и обилатији живот, развија већи рад, те представља, репродукује оно што је искусио.

Мислим, да не ће бити потребно примерима даље разјашњивати изреке: 1.) да се само слободним репродуковањем (било у приповедању, било у драмској представи) може постићи целина, — и 2.) да добра репродукција предпоставља богато и фино посматрање. Иначе к томе служи као захвалан материјал још и пренашање слободних духовних производа из једног језика у други, као и бављење музиком и сликарством.

(Свршиће се.)

Д И Ш Т И Њ И.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(„Париски кочијаш.“ Позоришна игра у пет чинова, по француском оригиналу прерадио Ј. Хајман, превео М. Х. С. Приказан у Новоме Саду 3. маја о. г.)

Тог вечера смо имали да гледамо један од оних, тако званих „немогућних сижета.“ Оне заплете, којима свагда знаш излазак; оне ситуације, које те немало дирају, јер су неспиродне; оне силне милионе, оне „срце парајуће“ сцене, које су тако несносне, јер су силом нагоњене: свега тога беше сјасет. Комаде такве феле може само глумачка вештина да спасе, а момената има довољно, да се глумац може одликовати. А то су наши глумци боље и учинили: играли су лепо да су заиста заслужили наше потпуно признање.

Једаред смо на овом месту већ споменули, да наша публика нема обичаја да аплаудује глумчевој игри, она се само одзива појединим оштроумним и неоштроумним, озбиљним и шаљивим речима пишчевим, а игра, приказивање само, не емофира је ни најмање. Та аплауз је оно, што глумца највећма награђује, а кад тога нема, онда вештак, уверен о уметничком приказивању свом, мора да изгуби вољу, да даље студира, да се вежба, да се отима, кад се вештина и „пацерај“ равно награђују, или боље рећи не награђују.

Али наравно, неке руке и ручице су сувише попл, нека уображена аристократија, или патрицизам, који управо не постоји, умотава их неким шућурастим нимбусом, те држе, да је испод њиховог достојанства да пљескају. Посесори таквих руку или не могу да оцене игру глумчеву, или симулирају, бојаги, они су „над ситуацијом.“ Смешно, заиста смешно!

То вече нам је било у толико милије, што смо гледали нашег доброг позаника, милог госта г. Марка Суботића, члана народног позоришта у Београду. Уживали смо, гледећи, како му игра иде од руке, како влада мимиком,

како му сваки гест верно прати речи му. Остаће нам у памети она сцена, у којој је као гроф Дарецо измамно из кочијаша немо признање, да је овај заиста онај Клод Тибо, отац Маријанин, па триумф у лицу му, кад му се сумња остварила — ту беше г. Суботић потпуно господар ситуације.

Г. Ружић је, као свагда, био вештак у пуном смислу те речи. Она сцена у другом чину, кад је, надгледан од превеликог бола, издишући пао у Пијерове руке, била је тако вештачки изведена, да се сваки дивити мора и труди и дару његовом.

Гђа Д. Ружићка је такође лепо играла, особито у сцени, кад је изненада видела и познала Клода, и кад је с њиме говорила, показујући амајлију: све то беше дивно изведено, пуно ефекта.

И остали глумци су лепо приказивали. Гђа Л. Хадићева и доброћудни Пијер — Рашић, а и остали изводили су своје улоге коректно и чисто без мане. С.

(„Низ бисера“ позоришна игра у 2 чина, с певањем, од К. Холтаја, превео С. Д. К.)

На Спасов-дан извађен је био из прашина позоришне архиве стародревни „Низ бисера“, да експериментира, не би ли још удесан био за позорицу. По резултату тог експеримента видило се, да је кобни „зуб времена“ превукао негда сјајни бисер поприличном рђом, тако, да ће „Низ бисера“ морати допустити да у позоришној архиви још већа прашина на њ напада, док најпосле са свим не зарђа. Које то, што се исти комад већ преживио, а које овет то, што је тај дан светац био, остала је дворана опет ужасно празна. И онај део публике, који је иначе „свечем и недељом“ добро заступљен, брилирао је тога пута својим одсуством. Ми скоро морамо да оправдамо одсуство тог дела публике, јер за њ је свакако удеснији мало природнији — да не речемо.

простији — душевни „кост“, него што је и сувише „трогачелна“ игра „Низ бисера.“

Оно мало публике, што је тог вечера у дворани била, одважно и постојано је издржала „трогачелност“ игре, па се према томе прилично и забављала. Г. Ружић је „Јована“ стару своју улогу, вољно, скоро са неким пожртвовањем приказивао. „Ану“, досад увек „мезимче“ наших бољих глумица, одиграла је гђа Сајевићка добро; особито у првом чину, где има прилике, да покаже, да је у снажном изражавању бујних осећаја поприличан мајстор. У другом чину она једна, скоро да речемо испосница „Ана“, као да стоји у опреци са самим темпераментом гђе Сајевићке. Она нам боље извађа јунакиње, које не носе као јагњешце триљиво патње и незгоде, него се са истима боре; у таквој је борби гђа Сајевићка без сваке сумње јака. — Г. Сајевић, као Карло, прилично се добро извукао из афере. Морамо још признати, да је гђца Љ. Зорићева добра била као Јела, и да је спаваћу песму отпевала лепо, тихо, *mezza voce*, као што то карактеру те песме најбоље и одговара. Г.

Дух ауторов, и да је — онај, који узгуче неогласно расположење Јована.

ПОЗОРИШТЕ.

* (Народно позориште у Београду). У четвртак 28. априла давана је „Сплетка и љубав“ од Ф. Шилера. Није нузде уцуншати се у посматрање ове познате и лепе трагедије Шилерове; само нам ваља напоменути, да је на нашој позорници већ од подужег времена видили нисмо; још од 1873., кад је у њој наш некадашњи Т. Јовановић гостовао као Фердинанд. Старији Фердинанд био је код нас Л. Поповић, тадашњи редитељ нашег позоришта, док се још представљало у Сушићевој дворани, и њега гледасмо и вечерас у истој улози. Његова спољашња појава и глас чине га способним за трагичног љубавника и јунака, о чему смо се и вечерас осведочили; али ипак није могао са свим продрети као Фердинанд. Местимиче био је као малаксао, чему је много допринело и то, што у својој улози није био свуда подједнако чврст. Ова мана још више се онајала код М. Суботића (Милер), који је не само речи, него и читаве реченице мењао, и својим, а не Шилеровим језиком говорио. Ако ни у класичним комадима немамо толико пијетета према писцу, да му његове мисли изнесемо пред публику неосакаћене: онда се није чудити, што се у обичним комадима на писце још мање осврћемо, и што многи комади због тога пронадају Шантан је онде само за то, да глумцу коју реч по каткад добади, а не да га кроз цео комад на својим леђима вуче. У овом погледу с похвалом спомињемо Ђ. Рајковића (Валтер) и Л. Дугумерског (Вурм), који су своје задатке решили на задовољство публике. Имамо само да приметимо, да је диктирање пиеса у трећем чину ишло одвише споро.

О женском особујо можемо само с похвалом говорити. Милка Гругурова приказала је Лујзу са заносом и топлином осећаја, како га само она код нас изразити уме. Коларовићки је врло добро пошло за руком представити племениту жену, која се усиљава, да се опрости недостојној положаја у ком се налази.

Код оваких дугачких комада желети би било, да паузе између чинова и промена буду што краће. С.

С И Т Н И Ц Е.

* (Опомена глумицама). Пре неког времена дође млада и лепа женска к неком чувеном очјем лекару у Берлину, да га пита за савет зарад својих очију. Она рече лекару, да је из небуха изгубила вид, те не може више да чита. Лекар јој разгледа очи. Он опази у ње два велика, црна ока, што су се сјала као сунце; па ипак је било истина, што је та женска рекла. Очи су се доиста блистале и сјале у даљини, али за близину није их могла ни мало употребити. То је могло постати само услед каквог необично шкољивог спољашњег утицаја на очи. Лекар дакле запита врло озбиљно женску, да му каже, што је чинила са својим очима. Болесница се мало устезала, али ипак изјави најпосле, да је она глумица и да нарочито приказује трагичне улоге. „Фредра“ и „Медеја“ су јој главне улоге. Да се те улоге са што већим успехом представе, ваља имати очи, што се јако сјају и севају. Рекли су јој, да кане једну капљицу неког сока у очи, па ће јој се очи за дуго сјати и севати. Ту малу капљицу канула је она у очи, па је своје гледаоце задивила сјајем својих очију. Али код куће је у великој невољи, јер не може да научи својих улога — не види да чита. По што је лекар одлучно запита, од чега беше тај сок, рече она, да то беше сок од „беладоне“ (насквице, девесиња, бунике). Кад јој лекар изјави, да је то такав сок, од кога и најмања капљица јако шкоди сваком оку, веома се ражалостеше лепе, сјајне очи, и биће још дуго жалостиве, јер и ако у вече очаравају гледаоце својим црним пламом, преко дан их мора сирота уметница пред светом да крије несносним очарима, да би могла вршити своје обичне послове, нарочито да може читати и писати.

— 0 —

(Глумачка досетљивост). Инглеског комичара Хенса, који је увек имао великих дугова, зауставе једаред на улици два шерифа, који су имали писмени налог, да га воде у затвор, ако одмах не исплати неки свој дуг у износу од 200 фуната стерлинга (2000 фор. ав. вр.) У том је тренутку баш ту пролазио на каруцама владика елски Хенс рече шерифима: „Господо, ето тај господин на каруцама, то је мој ујак, он је владика елски. Пустите ме да с њим говорим, уверен сам, да ће он мој дуг исплатити.“ За тим приступи каруцама. Владика заповеди кочијашу да стане. — „Преузвишени господине“, — рече полако Хенс, „ево овде су два несретника, које јако гризе и мучи савест, те вас моле, да их умирите вашим благословом.“ Црквени великаш погледа их саучешћем. — „Добите сутра у јутру к мени, па ћу вас умирити и задовољити“, — рече он шерифима. Ови на основу тако високог јемства пусте дужника, и Хенс се сретно извуче из теснаца. Сутра дан дођу шерифи владичи. „Но, драги моји“, — поче овај — „ја сам готов да са слушавам вашу исповест. Шта вам дакле мучи савест?“ — „Савест? Нама ништа не мучи савест. Ми имамо овде обвезницу глумца Хенса од 200 фуната, а ви сте нас овамо позвали, да нас задовољите.“ — Владика сада увиди, да је комичар злоупотребио његово име, само да се опрости беде, и по што није могао да пориче својих речи, што су шерифи узели као јемство, то им — и ако са тешким уздахом — исплати хенсов дуг.

— 0 —

Издаје управа српског народног позоришта.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

26. ПРЕДСТАВА.

У Ц. ПРЕТПЛАТИ 3.

У НОВОМЕ САДУ У ЧЕТВРТАК 12. МАЈА 1877.

ПРВИ ПУТ:

ПОСЛЕИГРАНКА.

Шаљива игра у 1. чину, написао Дике, превео М. Х.

О С О Б Е:

Хенријета Димонова, млада удовица
Кодберг
Један глас

М. Рајковићка.

С. Рајковић.

Збива се у некој престоници.

ЗА ТИМ:

ДОКТОР РОВИЊ.

Шаљива игра у 1. радњи, написао Премареј, за српску позорницу прерадио Ј. Ђорђевић.

О С О Б Е:

Герик
Џексон, фабричар
Мара, његова кћи
Артур, адвокат, њен заручник
Едита, њена собарица
Слуга

Ружић.

Зорић.

Л. Хапићева.

Лукић.

Ј. Поповићева.

Бунић.

У недељу 15. маја по други пут: „УЛТИМО“. Шаљива игра у 5 чинова, написао

Г. Мозер, превео А. М.

Г. М. РАЈКОВИЋКА и г. С. РАЈКОВИЋ, пре тога чланови народног позоришта у Загребу, као гости.

ПОЧЕТАК У 7 И ПО А СВРШЕТАК У 10 САХАТА.